

Week tegen Pesten

18-22 september 2017

Inhoud gratis lesmateriaal:

- Gouden Weken poster
- Tips
- Gratis Kwink-les: Omgaan met sociale media en pesten

Week tegen Pesten

18-22 september 2017

*Activiteiten uit Kwink voor sociaal-emotioneel leren
Bouw je groep met Kwink!*

Inleiding

Het thema van de Week Tegen Pesten 2017 is: 'Online pesten, pak 't aan!' De Stichting School en Veiligheid zegt hierover: 'Zowel leerkrachten als ouders spelen een grote rol in het aanleren van goed gedrag en goede omgangsvormen aan kinderen. Zij hebben een gedeelde verantwoordelijkheid. Online pesten tegengaan kan door op een gelijkwaardige manier samen te werken. Door ouders nadrukkelijk bij de school te betrekken kunnen ouders en school op één lijn komen. Pedagogisch partnerschap tussen volwassenen is daarmee een voorwaarde om te komen tot een 'gouden driehoek' tussen leerling, ouders en school'.

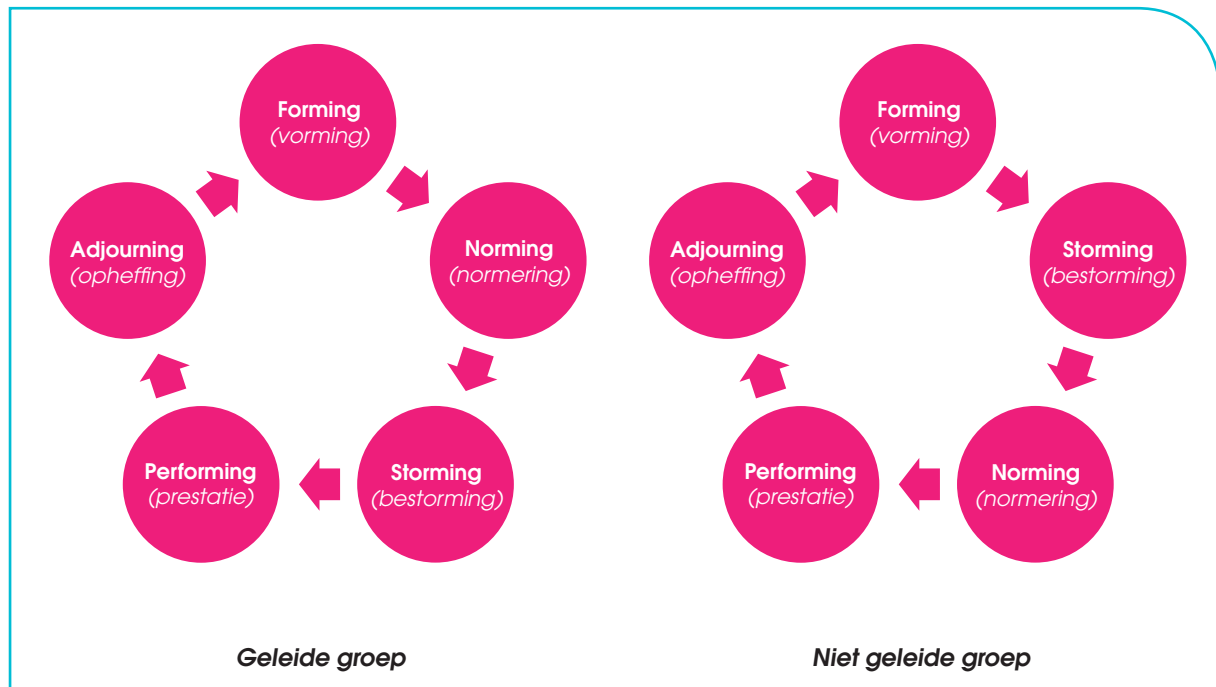
De makers van de methode Kwink voor sociaal-emotioneel leren delen deze mening. Kwink kiest bewust voor een aanpak waarbij school en ouders samenwerken. Om deze samenwerking concreet vorm te geven worden de lessen van de methode begeleid met de zogeheten *Kwink Koelkastposters*. Op deze posters staan verschillende werkvormen waar ouders samen met hun kind thuis mee aan de slag gaan. Het is onderdeel van de preventieve aanpak die Kwink gebruikt om verstorend gedrag, waaronder pesten, te voorkomen. Door volledig in te zetten op de kracht van de groep. In die zin is Kwink niet alleen een anti-pestprogramma, maar gaat het verder dan dat. Kwink leert leerlingen de vijf bewezen levensvaardigheden (competenties) om nu en later tot ontwikkeling te komen. Deze aanpak en onderbouwing van Kwink is door de onafhankelijke beoordelingscommissie van het NJI (Nederlands Jeugdinstituut) ook beoordeeld als goed (zie www.nji.nl).

In dit katern bieden wij een selectie werkvormen uit Kwink. We kiezen ervoor om de activiteiten niet specifiek toe te spitsen op het digitaal pesten omdat we ervan overtuigd zijn dat brede activiteiten in de eerste 'gouden weken' u in staat te stellen te bouwen aan een veilige groep. Dat gaat verder dan digitale veiligheid alleen.

Uitgangspunt van dit katern is de Gouden Weken poster, een poster met energizers die leerkrachten die Kwink gebruiken in de klas hebben hangen. Op de poster zijn veel activiteiten te vinden die een leerkracht helpen de eerste *forming* fase van groepsdynamiek op een juiste manier te doorlopen. Kennis van groepsdynamica is van groot belang, zeker bij een preventieve aanpak van pestgedrag. Hieronder staan de vijf fases kernachtig beschreven. Ook beschrijven we de onderwijsbehoeften van een groep. *Wat heeft een groep van u nodig?*

Wat is groepsdynamica?

'Groepsdynamica is een onderdeel van de sociale wetenschappen dat zich richt op het vermeerderen van onze kennis over de aard van het leven in groepen' (Johnson & Johnson, 2008 p.2). Het begrip groepsdynamica staat voor de wisselwerking tussen leerlingen en leraar in een groep. Met het *bewust werken* aan groepsdynamica wordt bedoeld dat het team handreikingen krijgt om bewuster met de groepsprocessen binnen de jaargroep te werken.

Hieronder staat een beschrijving van de verschillende fases.

Forming

Kernwoorden: verkennen, groep opnieuw ontdekken (is alles bij het oude gebleven?), groep oogt vaak erg rustig. Bij een nieuwe groep 2-3 weken, als leerlingen elkaar al kennen korter. Altijd veel groepsbindende activiteiten. Laat kinderen goed kennismaken met leerkracht.

In deze eerste fase komen de leden van de groep voor het eerst samen of is er een nieuw groepslid (denk ook aan de leerkracht) in de groep gekomen. Iedereen laat zich van zijn beste kant zien en probeert aansluiting te vinden bij groepsgenoten. Het is belangrijk om in deze fase structuur en veiligheid te faciliteren. Door informatie te geven en te helpen met kennismaken. Daarnaast zal de leerkracht een eerste stap zetten om tot de *norming* te komen. Door modelgedrag te vertonen, situaties te scheppen voor de *norming* fase, bijvoorbeeld door kinderen bewust te maken van positieve normen.

Norming

Kernwoorden: groepsdoelen, voorbeeldgedrag, duidelijkheid

Op het moment dat een groep door een leerkracht begeleid wordt zal de norming voor de storming plaatsvinden (zie afbeelding 1). Op het moment dat een groep niet (goed) geleid wordt zal de

storming voor de norming plaatsvinden. Dit leidt tot veel onrust in de groep (zie afbeelding 2). Het is alleen mogelijk om in de eerste fase de groep via modellering en werkvormen te bewegen tot positieve normen (Gielis, 2003).

In de norming fase worden in de groep groepsdoelen en regels bepaald (Johnson & Johnson, 2008). De vraag wat een groep wil bereiken en belangrijk vindt in deze samenstelling staat voorop. Groepsdoelen zijn belangrijk als het gaat om richting geven aan het gedrag, motiveren en stimuleren, conflictoplossing, beoordeling en evaluatie. Tijdens de norming wordt er ook expliciet gesproken over hoe groepsgenoten met elkaar omgaan.

De leerkracht geeft richting aan positieve groepskenmerken zoals groepsverantwoordelijkheid, onderling respect, samenwerken, beslissen door overeenstemmen, problemen/conflicten oppakken en het bepalen van groepsdoelen, groepswaarden en normen. Het is belangrijk dat de leerkracht tijdens de norming tijd neemt om aan bovenstaande onderwijsbehoefte te werken zodat de norming is afgerond voordat de groep in de storming fase terecht komt.

Storming

Kernwoorden: wie is de baas, botsingen, onenigheid, ruzie, gehoord worden. Als leerkracht niet onderdrukken. Belangen laten uitspreken. Hoe ga je om met conflicten?

In deze fase worden de verschillende rollen in de groep vastgelegd. Welke leerlingen nemen initiatief en worden door de groep als leider gezien? Centraal staat wie het sterkst is en wie de meeste macht weet te verwerven in de groep. In deze fase is het ook mogelijk dat de groep in subgroepen uiteenvalt. Het ontstaan van sociale posities is een belangrijk kenmerk voor deze fase. In deze fase kan een groep erg onrustig zijn en kunnen er veel ruzies plaatsvinden. Ook het gezag van de leerkracht zal getest worden.

Op het moment dat de norming al heeft plaatsgevonden zal de fase van storming rustiger verlopen. Er zijn immers duidelijke afspraken en gedragsverwachtingen uitgesproken (Wiesfelt, 2005).

De leerkracht laat via modellering zien welke waarden en normen hij hanteert, maar moet wel beschikken over voldoende gezag. Het is belangrijk dat de leerkracht aangeeft dat je het met elkaar oneens mag zijn, problemen helpt oppakken en sociale rollen herkent en waar mogelijk erkent. Tijdens de storming is het belangrijk dat de leerkracht zich ervan bewust is dat kinderen minder snel een nieuwe autoriteit (nieuwe leerkracht) zullen accepteren als ze langer samen een groep vormen (Van Engelen, 2007; Mendler, 2007).

Performing

Kernwoorden: resultaat van doorloop eerdere fases. Groep is gevormd. Als het goed is, heerst er een goede (werk)sfeer in de groep. Leerkracht kan nog wel verandering teweegbrengen, maar dat gaat na verloop van tijd steeds moeilijker. Nieuw kind of leerkracht in de groep? Dan begint de groepsvorming weer vanaf het begin.

In de performing fase kan het 'echte werken' gaan plaatsvinden. Tijdens de stormingfase heeft de groep zich ontwikkeld tot een positieve, neutrale of negatieve groep. Een positieve groep helpt elkaar en de leerlingen zullen elkaar versterken. In een negatieve groep zal meer ruzie en onenigheid plaatsvinden. Als er een positieve groep gevormd is, is de groep productief, kunnen de kinderen samenwerken en is er een prettige sfeer.

Voor de leerkracht is het belangrijk om de positieve normen, zoals gesteld tijdens de norming, bij te houden. Dit kan door groepsdoelen te stellen, te zorgen dat er effectief wordt samengewerkt, en de sociale contacten te bevorderen en goed in kaart te brengen. Ook is het belangrijk de identiteit van de groep te blijven versterken.

Adjourning

Kernwoorden: Kinderen benadrukken minder leuke dingen om afscheid te kunnen nemen. In groep 8 is dit het sterkst. Leerlingen vinden regels die altijd normaal waren niet meer belangrijk, ze gaan toch bijna van school.

Tijdens deze fase zal de groep zich losmaken van elkaar. De groep zal binnenkort uit elkaar vallen en de groepsleden bereiden zich hierop voor. Belangrijk in deze fase is of de groep zich positief, neutraal of negatief gevormd heeft. Het gedrag kan in groepen verschillen van opluchting tot verdriet. Tijdens de fase van adjourning zal de groep onrustiger worden en er zal afname van controle zijn, de groepsnormen worden als minder belangrijk ervaren (Remmerswaal, 2004).

In deze fase ondersteunt de leerkracht de groep bij het evalueren van de groep en werken ze samen naar een afronding toe. Een leerkracht doet dit door:

- Realisme: gevoel van groep onderschrijven en de blik ook op de toekomst richten;
- Terugblikken: het is belangrijk terug te kijken op de hele groeps geschiedenis;
- Geruststellen: onderschrijven dat het veilige gevoel dat waarneembaar is in de groep ook in de toekomst weer gevonden kan worden.

Onderwijsbehoeften van de groep

Fasen van de groepsvorming	Algemene onderwijsbehoeften van de groep
Forming	<ul style="list-style-type: none"> • een leraar die leerlingen met elkaar in gesprek brengt; • ondersteuning bij het ontdekken van de leer- en leefomgeving; • een leraar die ieder kind het gevoel geeft erbij te horen.
Norming	<ul style="list-style-type: none"> • een leraar die duidelijk is; • een leraar die de regels en gedragsverwachtingen expliciteert; • een leer- en leefomgeving die veilig is.
Storming	<ul style="list-style-type: none"> • hulp bij het bepalen van ieders positie in de groep; • een leraar die aandacht besteedt aan het omgaan met conflicten; • activiteiten die pestgedrag voorkomen; • groepsleden die respect tonen voor elkaar, elkaars mening en karakter.
Performing	<ul style="list-style-type: none"> • een leer- en leefklimaat waarin plezier, rust en orde het uitgangspunt zijn; • activiteiten die uitnodigen tot samenwerken; • een leraar die ieders talent tot bloei laat komen.
Adjourning	<ul style="list-style-type: none"> • een leraar die leerlingen voorbereidt op het naderend afscheid; • een pedagogisch klimaat waarin de sfeer tot aan het eind plezierig is.

De Gouden Weken (poster)!

Preventief werken aan (pest)gedrag werkt beter dan curatief (achteraf) proberen de ontstane problemen op te lossen. Het klinkt als een open deur maar blijkt in de praktijk lastig. Er zijn veel zaken die op een reguliere schooldag de aandacht van een leerkracht vragen. Welke keuzes worden er gemaakt en zijn deze keuzes bewust?

Klik op de afbeelding voor groot formaat

De keuzes die in de eerste weken van het jaar gemaakt worden zijn het meest cruciaal. Daarom wordt de periode van de zomer- tot herfstvakantie ook wel de *gouden weken* genoemd. Om een leerkracht te ondersteunen bij het vormen van een sociaal veilige groep tijdens deze gouden weken hebben de makers van Kwink de Gouden Weken poster ontwikkeld. Het helpt u een snelle maar bewuste keuze te maken tussen verschillende werkvormen/energizers. Omdat de poster vrolijk is vormgegeven zullen de leerlingen u graag herinneren aan het spelen van deze 'spelletjes'. Voor de leerlingen voelen de werkvormen als spelletjes terwijl u preventief werkt aan een veilige groep.

Download de gratis Gouden Weken poster op:

www.kwinkopschool.nl/goudenweken

Sta toe of sta op!

Onderzoek toont aan dat er in elke groep, dus in elke klas, gepest wordt. Direct betrokkenen hebben dan twee keuzes: opstaan tegen pesten of toestaan... een tussenweg is er niet. Als leerkracht kan het flink lastig zijn om pestgedrag te signaleren. Het gebeurt vaak op momenten dat u er net even niet bij bent. Dat is bij digitaal pesten, het thema dit jaar, bijna altijd het geval. Het is dan nog moeilijker om de situatie goed te overzien, te ontdekken wat er precies gebeurt en wat er gedaan moet worden. Des te belangrijker dat een school preventief te werk gaat. En omdat elke leerkracht pesten wil voorkomen hieronder een aantal 'tips' om preventief met verstorend (pest)gedrag bezig te zijn.

● Tip 1

Oefen vanaf de eerste schooldag uw positieve invloed uit op de groepsvorming. Koppel daarom de fase van norming direct aan de forming. Dus touwtjes stevig in handen en direct regels presenteren. Plan af en toe een 'regel-van-de-week' en beloon kinderen positief als ze zich daaraan houden.

● Tip 2

Zorg dat u kennis heeft van de hiërarchie in een groep. In het kader van preventie is vroege signalering van belang. Neem daarom regelmatig een sociogram af. Dat is een middel waarmee de sociometrische posities in de klas gevisualiseerd kunnen worden. Neem het eerste sociogram rond de herfstvakantie af. Doe veel groepsvormende activiteiten.

● Tip 3

De fysieke afstand in meters tussen twee leerlingtafels is een goede voorspeller voor iemands persoonlijke band met anderen. Minder geliefde kinderen zitten vaak aan de rand van de klas. Door hen dicht bij kinderen te zetten die wel aardig gevonden worden en dit minimaal 12 weken vol te houden (aanvankelijk is er verzet), blijken minder geliefde kinderen beduidend positiever te scoren bij een vervolgmeting. Plan overleg in met de IB-er of een collega over groepsvorming.

● Tip 4

Dreigt pestgedrag te ontstaan? Het volgende werkt preventief en effectief: klassikale regels tegen pesten, oudertraining/informatie voor ouders, verbeterd toezicht op het schoolplein, disciplinerende methoden, klassenmanagement, training van leerkrachten, schoolbeleid tegen pesten, schoolbrede bijeenkomsten over pesten, coöperatief groepswerk.

● Tip 5

Handhaven van de groepsnormen staat en valt met het voorbeeldgedrag van de leerkracht. De

volgende tips helpen: begroet de kinderen elke dag aan de deur, zeg vaak 'dankjewel' en 'alsjeblieft', toon medeleven bij succes en verdriet, maak grapjes maar nooit ten koste van de kinderen, neem regelmatig tijd voor ontspannende tussendoortjes, maak regelmatig foto's voor de website van de klas, bied kinderen de mogelijkheid om na schooltijd te blijven 'plakken'.

Sociale media & pesten

Wilt u specifiek lesmateriaal over sociale media en pesten?
Ga naar www.kwinkopschool.nl/gratisles.

Deze gratis Kwink-les is voor de bovenbouw.

Aan de slag

We hopen dat dit katern een schat aan inspiratie biedt om preventief aan sociale veiligheid te werken.

Meer weten over de Week Tegen Pesten? Ga naar www.weektegenpesten.com
De Stichting School en Veiligheid heeft Kwink ook vermeld op haar website.

Meer weten over Kwink? Ga naar www.kwinkopschool.nl of benader een onderwijsadviesdienst bij u in de regio. Op de website van Kwink ziet u met elke onderwijsadviesdienst Kwink samenwerkt. Hun begeleiders zijn getraind door dr. Kees van Overveld als het gaat om sociaal-emotioneel leren. U kunt Kwink ook gratis uitproberen op uw school met behulp van een proefabonnement.

Wij wensen u veel plezier en succes met het gebruik van dit katern en de *Gouden Weken poster!*

Wouter Siebers
Leraar, teamleider, gedragspecialist en projectleider Kwink

© september 2017, Kwintessens, Amersfoort

kwintessens

Berkenweg 11
3818 LA Amersfoort

KWINK
VOOR SOCIAAL-EMOTIONEEL LEREN

www.kwinkopschool.nl